

ส่วนที่ 2

หุ้นและผู้ถือหุ้น

บริษัทจำกัดประกอบด้วยสมาชิกของบริษัท ซึ่งแต่ละคนไม่ใช่เจ้าของบริษัท สมาชิกนั้นเป็นเพียงผู้ถือหุ้นอยู่ในบริษัทจำกัด เมื่อบริษัทได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลแล้ว ตัวบริษัทจำกัดนั้นเองเป็นเจ้าของบรรดาทรัพย์สินทั้งหลายของบริษัท ผู้ถือหุ้นแต่ละคนเป็นส่วนประกอบของนิติบุคคล ไม่ใช่เจ้าของบรรดาทรัพย์สินของบริษัทจำกัด ฉะนั้นที่มีผู้เข้าใจว่า บุคคลนั้นบุคคลนี้เป็นเจ้าของบริษัทจำกัด หรือเป็นเจ้าของทรัพย์สินแห่งบริษัทจำกัด จึงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

มาตรา 1117 บัญญัติว่า “อันมูลค่าของหุ้น ๆ หนึ่งนั้น มิให้ต่ำกว่าห้าบาท”

มาตรา 1117 บังคับไว้ว่ามูลค่าของหุ้น ๆ หนึ่งต้องไม่ต่ำกว่าห้าบาท แต่เดิมกฎหมายบัญญัติว่า มูลค่าของหุ้น ๆ หนึ่งต้องไม่ต่ำกว่าห้าสิบบาท แต่ต่อมาเศรษฐกิจตกต่ำ การที่กฎหมายบังคับให้หุ้นต้องมีราคาถึงห้าสิบบาท ทำให้บริษัทเกิดขึ้นได้ยาก เพราะคนไม่มีเงินซื้อ และกฎหมายต้องการสนับสนุนให้ผู้มีทุนน้อยได้รวมกันตั้งบริษัทเป็นแบบสหกรณ์ จึงได้มีกฎหมายใหม่¹ ออกมายกเลิกและได้ใช้ความใหม่ว่า “อันมูลค่าของหุ้น ๆ หนึ่งนั้น มิให้ต่ำกว่าห้าบาท” แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายใหม่นั้นก็ได้กำหนดอัตราขึ้นสูงไว้ ดังนั้นมูลค่าหุ้นในบริษัทตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะสูงเท่าใดก็ได้

มาตรา 1118 บัญญัติว่า “อันหุ้นนั้น ท่านว่าจะแบ่งแยกหาได้ไม่

ถ้าบุคคลมีจำนวนแต่สองคนขึ้นไปถือหุ้น ๆ เดียวร่วมกัน ท่านว่าต้องตั้งให้คนใดคนหนึ่งในจำนวนนั้นแต่คนเดียวเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้น

อนึ่ง บุคคลทั้งหลายซึ่งถือหุ้น ๆ เดียวร่วมกัน ต้องร่วมกันรับผิดชอบบริษัทในการส่งใช้มูลค่าของหุ้น”

หุ้นแต่ละหุ้นของบริษัทจำกัดนั้นเราคิดเป็นหน่วยเดียว ดังนั้นจะแยกหน่วยเดียวเป็นหน่วยย่อย ๆ อีกไม่ได้ กล่าวคือจะแบ่งหุ้นออกเป็นเศษหนึ่งส่วนสองหุ้น เศษสองส่วนสามหุ้นไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายไม่ได้ห้ามบุคคลหลายคนถือหุ้น ๆ เดียวร่วมกัน ถ้ามีบุคคลหลายคนถือหุ้นเดียวร่วมกัน กฎหมายบังคับว่าให้บุคคลเหล่านั้นตั้งคนใดคนหนึ่งในจำนวนนั้นแต่คนเดียวเป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้นกล่าวคือในการที่จะเข้าประชุมออกเสียงลงคะแนน

1 พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ. 2477 (ฉบับที่ 2) มาตรา 3

ในคราวประชุมใหญ่ หรือในการขอรับเงินปันผล บุคคลที่ได้รับไว้แต่เพียงผู้เดียวเป็นผู้ใช้สิทธิ ในฐานะเป็นผู้ถือหุ้นแต่ถ้าเป็นเรื่องการใช้เงินค่าหุ้นให้แก่บริษัทนั้น ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันในการส่งเงินค่าหุ้น เช่น บริษัทเรียกเก็บเงินค่าหุ้น แต่บุคคลที่มีชื่อระบุไว้ให้เป็นผู้ใช้สิทธิในฐานะเป็นผู้ถือหุ้นไม่อยู่ หรือไม่สามรถจะใช้เงินค่าหุ้นได้ บุคคลอื่นที่ถือหุ้นร่วมกัน ก็อาจถูกบริษัทเรียกให้ใช้เงินค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบได้

มาตรา 1119 บัญญัติว่า “หุ้นทุก ๆ หุ้นจะต้องให้ใช้เป็นเงินจนเต็มค่า เว้นแต่หุ้นซึ่งออกตามบทบัญญัติมาตรา 1108 อนุมาตรา (5) หรือมาตรา 1221

ในการใช้เงินเป็นค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทหาได้ไม่”

มาตรา 1119 แสดงลักษณะพิเศษของหุ้นอีกประการหนึ่ง คือในการใช้ค่าหุ้นนั้นผู้เข้าซื้อซื้อหุ้นจะต้องใช้ค่าหุ้นเป็นเงินจนเต็มค่า จะนำทรัพย์สินอย่างอื่นมาใช้แทนเงินค่าหุ้นไม่ได้ ทั้งนี้ก็เพราะถ้ายอมให้นำทรัพย์สินอื่นมาใช้แทนค่าหุ้นได้จำนวนเงินที่บริษัทมีอยู่ อาจลดน้อยกว่าความเป็นจริงอันได้จดทะเบียนไว้

แต่หลักดังกล่าวข้างต้นก็มีข้อยกเว้นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1108 อนุมาตรา 5 กล่าวคือในการประชุมตั้งบริษัทนั้น ได้ตกลงให้วางกำหนดจำนวนหุ้นสามัญ หรือหุ้นบุริมสิทธิ ออกให้เหมือนหนึ่งว่าใช้ได้เต็มค่า หรือได้ใช้แต่บางส่วน เพราะได้ใช้ด้วยอย่างอื่นนอกจากตัวเงิน เช่น ใช้ค่าหุ้นด้วยแรงงาน หรือใช้ค่าหุ้นด้วยทรัพย์สินอย่างอื่นที่มีใช้ตัวเงินขอให้ดูรายละเอียดในเรื่องนี้ ในมาตรา 1108 (5) ส่วนกรณีตามมาตรา 1221 นั้น เป็นกรณีที่บริษัทได้ออกหุ้นใหม่เหมือนหนึ่งว่า ได้ใช้เต็มค่าแล้ว หรือได้ใช้แต่บางส่วนด้วยอย่างอื่นนอกจากให้ใช้เป็นตัวเงิน เช่น บริษัทต้องการที่ดินของนายแดง แต่บริษัทไม่มีเงินซื้อประกอบกับนายแดงต้องการเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัท บริษัทโดยมติพิเศษที่ประชุมใหญ่ก็จะออกหุ้นใหม่ให้นายแดง โดยมีจำนวนหุ้นเท่ากับราคาที่ดินซึ่งถือว่านายแดงได้ใช้เงินค่าหุ้นแล้ว ด้วยที่ดิน ขอให้หนักศึกษาดูรายละเอียดในมาตรา 1221 ด้วย

ส่วนตามวรรคสองของมาตรา 1119 บังคับไว้ว่า ในการใช้เงินค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะหักหนี้กับบริษัทไม่ได้ เช่น นายแดงเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัทจำกัดแห่งหนึ่ง ต่อมาบริษัทเรียกเก็บเงินค่าหุ้นจากนายแดง ถ้าปรากฏว่าบริษัทเป็นลูกหนี้นายแดงอยู่ 2 หมื่นบาท นายแดงจะเสนอขอหักหนี้กับบริษัทไม่ได้ ในทางปฏิบัติถ้าหนี้ถึงกำหนดชำระแล้ว บริษัทก็ต้องใช้หนี้ให้นายแดงก่อน และนายแดงก็ต้องจ่ายเงินค่าหุ้นให้แก่บริษัท เหตุที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้กรรมการบริษัทกับผู้ถือหุ้นสมยอมซึ่งกันและกัน อันอาจเป็นผลเสียแก่บริษัทจำกัดได้ เพราะเหตุว่าการใช้ค่าหุ้นนั้นต้องใช้เป็นตัวเงินแน่นอนและถือว่าได้ถึงกำหนดชำระแล้ว และเป็นหนี้เด็ดขาดส่วนหนี้ที่บริษัทติดค้างอยู่อาจเป็นหนี้ไม่แน่นอน แต่มาตกลงกันทำให้เป็น

หนี้แน่นอน หรืออาจเป็นหนี้ที่ฟ้องร้องบังคับกันไม่ได้ เช่น ไม่มีหลักฐานตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หรืออาจเป็นหนี้ที่ขาดอายุความแล้ว หรือเป็นหนี้ที่ฟ้องร้องได้โดยมีข้อต่อสู้ ถ้ายอมให้หักกันได้ตั้งนี้แล้ว บริษัทอาจได้รับความเสียหายเงินทุนของบริษัทอาจจะร่อยหรอลดน้อยกว่าจำนวนเป็นจริงอันได้จดทะเบียนไว้

การเรียกเก็บเงินค่าหุ้น

มาตรา 1120 บัญญัติว่า “บรรดาเงินค่าหุ้นซึ่งยังจะต้องส่งอีกนั้น กรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งใช้เสียเมื่อใดก็ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่จะได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น”

หลังจากที่กรรมการชุดแรกได้เรียกให้ผู้เข้าซื้อหุ้นใช้เงินค่าหุ้นเป็นตัวแทนไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ตามมาตรา 1110 แล้ว ถ้าบริษัทมีความจำเป็นต้องใช้เงินมาหมุนเวียนในกิจการของบริษัทอีก กรรมการบริษัทก็จะเรียกให้ผู้เข้าซื้อหุ้นส่งเงินค่าหุ้นอีก และตามมาตรา 1120 นี้ กรรมการจะเรียกให้ผู้ถือหุ้นส่งเมื่อใดก็ได้ ทั้งนี้อยู่ในอำนาจของที่ประชุมกรรมการ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น เพราะการดำเนินงานของกรรมการอยู่ในความครอบงำของที่ประชุมใหญ่ (มาตรา 1144)

ข้อสังเกต

1. การเรียกเก็บเงินค่าหุ้นตามมาตรา 1110 นั้น เป็นการเรียกเก็บก่อนจดทะเบียนบริษัท แต่การเรียกเก็บเงินค่าหุ้นตามมาตรา 1120 นั้นเป็นการเรียกเก็บหลังจากที่บริษัทได้จดทะเบียนแล้ว
2. การเรียกเก็บเงินค่าหุ้นนั้น ผู้ถือหุ้นจะขอหักหนี้กับบริษัทไม่ได้ (มาตรา 1119)
3. การเรียกเก็บเงินค่าหุ้น ผู้ถือหุ้นจะเสนอขายหุ้นหรือจำนำหุ้นนั้นต่อบริษัทไม่ได้ (มาตรา 1143)

วิธีเรียกให้ชำระค่าหุ้น

มาตรา 1121 บัญญัติว่า “การเรียกเงินค่าหุ้นแต่ละคราวนั้น ท่านบังคับว่าให้ส่งค่าบอกกล่าวล่วงหน้าไม่ต่ำกว่าสี่สิบเอ็ดวันด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ และผู้ถือหุ้นทุกคนจะต้องใช้เงินตามจำนวนที่เรียกนั้น สุดแต่กรรมการจะได้กำหนดไปว่าให้ส่งไปยังผู้ใด ณ ที่ใด และเวลาใด”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า การเรียกเก็บเงินค่าหุ้นนั้นกรรมการต้องปฏิบัติตามดังนี้

1. ส่งจดหมายเรียกให้ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นทางไปรษณีย์ลงทะเบียน
2. ต้องส่งจดหมายบอกกล่าวเรียกเงินค่าหุ้นล่วงหน้าไม่ต่ำกว่า 21 วัน
3. ต้องบอกให้ส่งไปยังผู้ใด ณ สถานที่ใด และต้องบอกเวลาที่จะให้ส่งนั้นด้วย

ปัญหาว่า การส่งค่าบอกกล่าวให้ชำระค่าหุ้นนั้น ถ้ากรรมการไม่ได้ส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียน แต่ได้ส่งให้แก่ตัวผู้ถือหุ้นเอง เช่น ผู้ถือหุ้นได้มาที่บริษัท และได้รับค่าบอกกล่าว

นั้นไป การส่งคำบอกกล่าวนี้จะใช้ได้หรือไม่

คำตอบ คำบอกกล่าวที่ได้ส่งมอบให้แล้วถึงตัวนี้ (ตามมาตรา 1244) ถ้าได้ส่งมอบให้ถึงตัวผู้ถือหุ้นล่วงหน้าไม่ต่ำกว่ายี่สิบเอ็ดวันก่อนวันกำหนดให้ส่งค่าหุ้น คำบอกกล่าวนี้ย่อมใช้ได้

แต่การบอกกล่าวด้วยวาจาย่อมไม่ถูกต้อง

มาตรา 1122 บัญญัติว่า “ถ้าและเงินอันจะพึงส่งใช้เป็นค่าหุ้นตามเรียกนั้น ผู้ถือหุ้นคนใดมิได้ส่งใช้ตามวันกำหนดไซ้ร ผู้นั้นจำต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันที่กำหนดให้ส่งใช้จนถึงวันที่ได้ส่งเสร็จ”

เมื่อกรรมการได้ส่งคำบอกกล่าวล่วงหน้าให้ผู้ถือหุ้นชำระค่าหุ้นแล้ว ผู้ถือหุ้นคนใดไม่ส่งเงินค่าหุ้นให้ทันเวลาตามที่กำหนดเรียก กฎหมายถือว่าผู้ถือหุ้นผิดนัดชำระหนี้ จึงต้องเสียดอกเบี้ยให้แก่บริษัทนับตั้งแต่วันที่กำหนดให้ส่งเงินค่าหุ้นจนถึงวันที่ได้ส่งเสร็จ สำหรับอัตราดอกเบี้ยนั้นถ้าไม่ได้กำหนดกันไว้ในข้อบังคับของบริษัท ก็ต้องเสียในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี

มาตรา 1123 บัญญัติว่า “ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดละเลยไม่ส่งใช้เงินที่เรียกค่าหุ้นตามวันกำหนด กรรมการจะส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมายส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังผู้นั้นให้ส่งใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยด้วยก็ได้”

ในคำบอกกล่าวอันนี้ ให้กำหนดเวลาไปพอสมควรเพื่อให้ใช้เงินที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ย และต้องบอกไปด้วยว่าให้ส่งใช้ ณ สถานที่ใด อนึ่งในคำบอกกล่าวนั้นจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินตามเรียก หุ้้นนั้นอาจจะถูกริบ”

เมื่อผู้ถือหุ้นผิดนัดไม่ชำระค่าหุ้นตามที่เรียกเก็บแล้ว ในทางปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปตามกฎหมาย กรรมการบริษัทก็มักจะให้มีมติให้ส่งคำบอกกล่าวด้วยจดหมายไปรษณีย์ลงทะเบียนเตือนให้ผู้ถือหุ้นส่งเงินค่าหุ้นพร้อมด้วยดอกเบี้ยเพื่อให้เห็นที่ปรากฏว่าผู้ถือหุ้นผิดนัดไม่ชำระค่าหุ้นเป็นครั้งที่สอง ในการเตือนให้ส่งค่าหุ้นครั้งนี้ กรรมการบริษัทไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวล่วงหน้า 21 วัน ดังเช่นการบอกกล่าวให้ชำระค่าหุ้นครั้งแรก เป็นเพียงแต่กำหนดเวลาให้พอสมควรเท่านั้น กล่าวคือถ้าเป็นเงินน้อยก็อาจกำหนดเวลาให้เพียง 7 วันหรือ 10 วัน ถ้าเป็นเงินมาก ก็อาจกำหนดเวลาให้สักหนึ่งเดือนก็ได้ และในคำบอกกล่าวให้ชำระค่าหุ้นครั้งที่สองนี้ กรรมการบริษัทอาจจะแจ้งไปด้วยก็ได้ว่า ถ้าไม่ใช้เงินค่าหุ้นตามที่เรียกเก็บ หุ้้นนั้นอาจถูกริบ

การริบหุ้น

มาตรา 1124 บัญญัติว่า “ถ้าในคำบอกกล่าวมีข้อแถลงความถึงการริบหุ้นด้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้นที่เรียกกับทั้งดอกเบี้ยยังคงค้างชำระอยู่ตราบใดกรรมการจะบอกริบหุ้นนั้น ๆ เมื่อใดก็ได้”

มาตรานี้กล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้ามีข้อความแถลงถึงการริบหุ้นด้วยแล้ว หากเงินค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี้ยยังค้างอยู่ กรรมการก็ใช้สิทธิริบหุ้นนั้นเสียก็ได้ กล่าวคือ การจะริบหุ้นนั้นจะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องครบถ้วนตั้งแต่มาตรา 1120 ถึง 1123 เสียก่อน ถ้ามีตอนใดปฏิบัติไม่ครบหรือปฏิบัติไม่ถูกต้อง อำนาจการริบหุ้นย่อมไม่เกิดขึ้นเพราะกฎหมายถือว่าหุ้นนั้นเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ถือหุ้น เมื่อจะริบหุ้นของเขาก็ต้องให้เขารู้ตัวเสียก่อน เพราะเขาอาจจะเสียสิทธิในการเป็นผู้ถือหุ้นต่อไป

ข้อสังเกต

1. ตามมาตรา 1124 นี้ กฎหมายมิได้บังคับเด็ดขาดว่ากรรมการจะต้องริบหุ้นเสมอไป เพราะกฎหมายใช้คำว่า “กรรมการจะบอกริบหุ้นนั้น ๆ เมื่อใดก็ได้”
2. การริบหุ้นนั้นจะมีได้ก็เพราะตามบทบัญญัติของกฎหมายมาตรา 1120 ถึง 1124 เท่านั้น ถ้าข้อบังคับของบริษัทกำหนดให้ริบหุ้นในกรณีอื่น ๆ ได้อีก เป็นต้นว่า เมื่อผู้ถือหุ้นไม่ชำระหนี้อื่นแก่บริษัท หรือผู้ถือหุ้นฟ้องร้องกรรมการ หรือทำการค้าแข่งกับบริษัท ข้อบังคับนั้นก็ใช้ไม่ได้
3. หุ้นที่ริบมานั้น บริษัทจะรับซื้อไว้เองไม่ได้ เพราะกฎหมายห้ามบริษัทจำกัดเป็นเจ้าของหุ้นของตนเอง (มาตรา 1143) และบริษัทก็จะนำหุ้นไปทำลายไม่ได้ เพราะจะทำให้ทุนของบริษัทลดต่ำลงไม่ถูกต้องตามที่ได้จดทะเบียนไว้

วิธีปฏิบัติแก่หุ้นที่ถูกริบ

มาตรา 1125 บัญญัติว่า “หุ้นซึ่งริบแล้วนั้นให้เอาออกขายทอดตลาดโดยไม่ชักช้า ได้จำนวนเงินเท่าใดให้เอาหักใช้ค่าหุ้นที่เรียกกับดอกเบี้ยค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือเท่าใดต้องส่งคืนให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้น”

เนื่องจากมาตรา 1143 บัญญัติว่า “ห้ามบริษัทจำกัดเป็นเจ้าของหุ้นของตนเอง” ดังนั้นหุ้นที่ริบมาจึงต้องนำออกขายทอดตลาดและการขายนี้จะต้องทำโดยไม่ชักช้า เมื่อได้เงินจากการขายได้เท่าใดก็ต้องหักเป็นค่าหุ้นกับดอกเบี้ยที่ค้างชำระ ถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องคืนให้แก่ผู้ถือหุ้น แต่ถ้าขายทอดตลาดแล้วได้เงินมาไม่พอกับค่าหุ้นที่ค้างชำระ บริษัทก็เรียกร้องให้ผู้ถือหุ้นคนเดิมรับผิดชอบต่อไปได้ เพราะการริบหุ้นมาขายทอดตลาดนั้นไม่ทำให้หนี้เดิม (เงินค่าหุ้นที่ค้างชำระ) ระงับไป และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ เมื่อเข้าชื่อซื้อหุ้นและผู้เข้าชื่อซื้อหุ้นก็ต้องถูกผูกพันโดยมีเงื่อนไขว่าถ้าบริษัทตั้งขึ้นแล้วจะใช้เงินค่าหุ้นนั้นแก่บริษัท (ตามมาตรา 1106) และเรื่องนี้ก็ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 135/2474 วินิจฉัยว่า “ผู้ที่มีชื่อปรากฏอยู่ในสมุดทะเบียนรายนามผู้ถือหุ้นของบริษัทนั้น มีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระจนครบถ้วน แม้จะปรากฏว่าบริษัทได้ยึดใบหุ้นนั้นไว้เป็นประกันเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระและได้บอกขายแก่ผู้อื่นก็ดี”

มาตรา 1126 บัญญัติว่า “แม้ว่าวิธีการรับหุ้นขายหุ้นจะไม่ถูกต้องด้วยระเบียบก็ดี ท่านว่าหาเป็นเหตุให้สิทธิของผู้ถือหุ้นซึ่งรับนั้นเสื่อมเสียไปอย่างไรไม่”

วิธีการรับหุ้น การขายหุ้น แม้จะไม่ถูกต้องด้วยระเบียบของบริษัทที่วางไว้ เช่น บริษัทได้วางระเบียบ ในเรื่องนี้ไว้ว่า ก่อนรับหุ้นทุกครั้ง ต้องมีมติของคณะกรรมการโดยเสียงข้างมาก หรือการขายทอดตลาดหุ้นที่รีบ ให้ประกาศทางหนังสือพิมพ์แห่งท้องถิ่นล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ด วันก่อนการขายทอดตลาด หรือรับหุ้นมาโดยมิได้ปฏิบัติตามมาตรา 1121 และ 1123 เช่น ไม่ได้ส่งจดหมายลงทะเบียนไปรษณีย์ล่วงหน้า 21 วัน หรือในจดหมายครั้งที่สองไม่มีข้อความว่าจะรับหุ้นเลย แต่กรรมการก็ไปรับหุ้นของเขามา โดยที่ไม่ได้ปฏิบัติตามระเบียบหรือไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย การรับหุ้นเช่นนี้จึงไม่ถูกต้อง ผู้ถือหุ้นคนเดิมฟ้องเรียกหุ้นคืนได้ แต่ถ้าได้ขายทอดตลาดไปแล้วเพราะต้องขายโดยไม่ชักช้า และผู้ถือหุ้นจากการขายทอดตลาดได้ซื้อไปโดยสุจริต เช่น ไม่ทราบถึงเรื่องการรับว่าไม่ถูกต้อง ดังนี้สิทธิของผู้ถือหุ้น จากการขายทอดตลาดย่อมได้รับความคุ้มครอง เพราะการขายทอดตลาดเป็นการขายต่อหน้าสาธารณชนทั่วไปมีการเข้าสู่ราคากัน เช่น บริษัทรับหุ้นของนายแดงมาโดยไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรา 1121 และมาตรา 1123 ดังนี้ นายแดงฟ้องเรียกหุ้นคืนได้ แต่ถ้านำหุ้นนั้นขายทอดตลาดไปแล้ว และนายขาวซื้อโดยสุจริต สิทธิของนายขาวไม่เสื่อมเสียไป

ใบหุ้น

ใบหุ้น คือหนังสือสำคัญซึ่งบริษัทออกให้แก่ผู้ถือหุ้นเพื่อเป็นหลักฐานแสดงการถือหุ้นในบริษัท ทำนองเดียวกับเอกสารซึ่งแสดงการเป็นเจ้าของทรัพย์สินบางอย่าง เช่น โฉนดที่ดิน ทะเบียนรถยนต์ ใบทะเบียนปืน เป็นต้น จึงมีการเอาใบหุ้นใช้เป็นประกันในการกู้ยืมเงินกันได้เหมือนกัน¹

มาตรา 1127 บัญญัติว่า “ให้บริษัททำใบหุ้นคือใบสำคัญสำหรับหุ้นใบหนึ่งหรือหลายใบ มอบให้เป็นคู่มือแก่ผู้ถือหุ้นจงทุก ๆ คน

เมื่อมอบใบหุ้นนั้น จะเรียกค่าธรรมเนียมก็ได้ สุดแต่กรรมการจะกำหนด แต่มิให้เกินสิบบาท

ตามมาตรา 1127 บริษัทต้องทำใบหุ้นให้แก่ผู้ถือหุ้นทุกคน โดยจะทำใบหนึ่งระบุหุ้นทั้งหมดที่ผู้ถือหุ้นถือหรือทำแยกเป็นหลายใบก็ได้ การแยกใบหุ้นหลาย ๆ ใบย่อมสะดวกต่อการแยก

---

¹โสภณ รัตนกร , เรื่องเดิม , หน้า 240

โอนหุ้น และในการออกใบหุ้นนี้บริษัทจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมก็ได้ แต่ไม่เกินใบละ สิบบาท

การออกใบหุ้นนั้นมิใช่เอกเฉพาะเมื่อบริษัทขายหุ้นหรือออกหุ้นใหม่เท่านั้น เมื่อมีการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ มีการรับมรดกหุ้น มีการเปลี่ยนใบหุ้น ใบหุ้นหาย หรือถูกทำลายก็ต้องมีการออกใบหุ้นให้ใหม่เหมือนกัน

แบบของใบหุ้น

มาตรา 1128 บัญญัติว่า “ในใบหุ้นทุก ๆ ใบ ท่านให้กรรมการลงลายมือชื่อเองคนหนึ่งเป็นอย่างน้อย และประทับตราของบริษัทเป็นสำคัญ

ในใบหุ้นนั้นต้องมีข้อความต่อไปนี้ คือ

(1) ชื่อบริษัท

(2) เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนั้น

(3) มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด

(4) ถ้าและเป็นหุ้นที่ยังไม่ได้ใช้เงินเสร็จ ให้จดลงว่าได้ใช้เงินค่าหุ้นแล้วหุ้นละเท่าใด

(5) ชื่อผู้ถือหุ้น หรือถ้าแสดงว่าได้ออกใบหุ้นนั้นให้แก่ผู้ถือ”

ใบหุ้นต้องมีลักษณะครบถ้วนตามมาตรา 1128 ใบหุ้นใดที่ขาดลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดในมาตรานี้แล้ว ไม่ถือว่าเป็นใบหุ้น และผู้ทรงใบหุ้นนั้นก็จะกล่าวอ้างสิทธิตามกฎหมายได้กำหนดไว้ที่เกี่ยวกับใบหุ้นนั้นไม่ได้ ลักษณะอันสำคัญนอกจากข้อความที่ระบุไว้ในมาตรา 1128 นี้ ก็คือต้องมีกรรมการลงชื่อเองอย่างน้อยหนึ่งคน และต้องมีตราของบริษัทประทับเป็นสำคัญ กรรมการซึ่งมีอำนาจลงชื่อในใบหุ้นอาจจะมอบหมายให้กรรมการอื่นคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะลงชื่อแทนก็ได้ หรือถ้าไม่ได้มอบหมายไว้กรรมการคนใดคนหนึ่งก็สามารถลงนามได้ การลงลายมือชื่อของกรรมการในใบหุ้นนั้นเป็นข้อสำคัญมาก และการลงชื่อนั้นจะต้องลงลายมือชื่อด้วยหมึก จะใช้ตราประทับลงไปแทนการเซ็นชื่อนั้นเห็นว่าจะไม่ชอบ เพราะกฎหมายบทนี้ได้เน้นลงไปให้ลงลายมือชื่อเองบวกกับประทับตราของบริษัท¹

หากบริษัทใดไม่ปฏิบัติให้ถูกต้องตามมาตรา นี้ ย่อมมีความผิดตามพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัดสมาคมและมูลนิธิฯ มาตรา 8 ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ส่วนกรรมการของบริษัท

---

¹ทวี เจริญพิทักษ์, เรื่องเดิม, หน้า 336

นั้น หรือบุคคลใดซึ่งต้องรับผิดชอบในการดำเนินงานของบริษัทนั้นมาตรา 25 บัญญัติว่าต้อง
ระวางโทษปรับไม่เกินห้าหมื่นบาทด้วย

ใบหุ้นระบุชื่อ

ใบหุ้นระบุชื่อ คือ หุ้นที่ระบุชื่อบุคคลผู้เป็นเจ้าของหุ้นลงในใบหุ้น ซึ่งบริษัทเป็น
ผู้ออกให้แก่ผู้ถือหุ้นทั่วไปโดยไม่คำนึงว่าผู้ถือหุ้นนั้นจะชำระค่าหุ้นครบถ้วนตามมูลค่าแห่งหุ้น
หรือไม่ นอกจากนี้ผู้ทรงใบหุ้นชนิดนี้ออกให้แก่ผู้ถือก็ยังมีสิทธิที่จะมาขอเปลี่ยนเอาใบหุ้น ชนิด
ระบุชื่อได้ เมื่อได้เวนคืนใบหุ้นฉบับออกให้แก่ผู้ถือนั้นให้บริษัทชดเชย (ดูบทบัญญัติมาตรา
1136 ในตอนต่อไป)

ยิ่งกว่านั้น ถ้าข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นองค์คุณอันหนึ่งสำหรับผู้จะเป็น
กรรมการว่าจำเป็นต้องเป็นผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนเท่าใดแล้ว หุ้นเช่นนี้ตามกฎหมายต้องให้เป็นหุ้นชนิด
ระบุชื่อด้วย (ดูบทบัญญัติมาตรา 1137 ในตอนต่อไป)

จากบทบัญญัติมาตรา 1128 นั้น จะเห็นได้ว่า รายการในใบหุ้นชนิดระบุชื่อผู้ถือ มี
ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อบริษัท
- (2) เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนั้น
- (3) มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด
- (4) ถ้าเป็นหุ้นที่ชำระเงินเสร็จครบมูลค่าแล้ว ก็จะจดว่าได้ใช้เงินเสร็จครบมูลค่า
ถ้าเป็นหุ้นที่ยังไม่ได้ใช้เงินเสร็จ ก็ให้จดลงว่าได้ใช้เงินค่าหุ้นแล้วหุ้นละเท่าใด
- (5) ชื่อผู้ถือหุ้น

ใบหุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือ

หุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือ นั้น คือหุ้นที่ไม่ได้ระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของหุ้นลงในใบหุ้นเป็นแต่
เขียนคำแถลงว่าได้ออกใบหุ้นนั้นให้แก่ผู้ถือ หุ้นชนิดนี้ถ้าอยู่ในความครอบครองของใคร บริษัท
ก็มักจะถือเสมือนหนึ่งว่าผู้นั้นเป็นเจ้าของ

ใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ นั้น บริษัทจะออกได้ก็ต่อเมื่อมีข้อบังคับของบริษัท
อนุญาตไว้ และจะออกให้ได้แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้ว (ดูมาตรา 1134 ในตอนต่อไป)

รายการในใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ มีดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อบริษัท
- (2) เลขหมายหุ้นที่กล่าวถึงในใบหุ้นนั้น
- (3) มูลค่าหุ้นหนึ่งเป็นเงินเท่าใด

(4) หุ้มนั้นได้ใช้เงินเสร็จครบมูลค่าแล้ว

(5) ค่าตกลงว่าได้ออกไปหุ้มนั้นให้แก่ผู้ถือ

ในทางปฏิบัติ ในตอนแรกบริษัทจะออกไปหุ้ชนิดระบุชื่อผู้ถือหุ้นก่อน เมื่อผู้ถือหุ้นได้ชำระเงินค่าหุ้นเต็มมูลค่าแล้ว และมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตไว้ ถ้าผู้ถือหุ้นนั้นประสงค์จะได้ไปหุ้ชนิดออกให้แก่ผู้ถือ ก็ย่อมมีสิทธิมาขอรับไปหุ้ชนิดนั้นได้ โดยเวนคืนไปหุ้ชนิดระบุชื่อให้บริษัทที่ขีดฆ่าเสียก่อน เสร็จแล้วบริษัทจึงจะออกหุ้ชนิดออกให้แก่ผู้ถือ

การโอนหุ้น

มาตรา 1129 บัญญัติว่า "อันว่าหุ้มนั้นย่อมโอนกันได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมของบริษัท เว้นแต่เมื่อเป็นหุ้ชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น"

การโอนหุ้ชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้ นั้น ถ้ามิได้ทำเป็นหนังสือและลงลายมือชื่อของผู้โอนกับผู้รับโอน มีพยานคนหนึ่งเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อนั้น ๆ ด้วยแล้ว ท่านว่าเป็นโมฆะ อนึ่งตราสารอันนั้นต้องแสดงเลขหมายของหุ้ซึ่งโอนกันนั้นด้วย

การโอนเช่นนี้จะนำมาใช้แก่บริษัทหรือบุคคลภายนอกไม่ได้จนกว่าจะได้จดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและสำนักของผู้รับโอนนั้น ลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น"

การโอนหุ้ นั้นโดยหลักแล้วไม่ต้องขอความยินยอมจากบริษัท เพราะลักษณะของใบหุ้ นั้นเปรียบเสมือนกรรมธรรม์ที่จะเปลี่ยนมือได้ ดังนั้นการโอนหุ้ จึงทำได้โดยเจตมัตถ์ของผู้ถือหุ้นและผู้รับโอน เว้นแต่เป็นหุ้ชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้ซึ่งมีข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น บริษัทมีข้อบังคับว่าถ้าผู้ถือหุ้นระบุชื่อคนใดต้องการโอนหุ้ ให้แก่ผู้อื่น จะต้องเสนอใบหุ้ที่จะโอนนั้นให้แก่ผู้ถือหุ้นของบริษัทเพื่อรับซื้อก่อน ถ้าผู้ถือหุ้นของบริษัทไม่มีใครซื้อแล้วจึงจะโอนให้บุคคลภายนอกได้ ข้อบังคับนี้ก็ถือว่าผูกพันผู้ถือหุ้นทุกคนและเมื่อได้จดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วก็เป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวงโดยไม่เลือกว่าผู้นั้นเกี่ยวข้องกับบริษัทหรือไม่ (ตามมาตรา 1022) ดังนั้นถ้ามีการโอนหุ้ชนิดระบุชื่อ ผ่าฝืนข้อบังคับนี้แล้ว ก็ถือว่าการโอนนั้นไม่ชอบ แม้ผู้รับโอนจะไม่รู้ถึงข้อบังคับนั้นก็จะยกขึ้นเถียงไม่ได้ เพราะข้อบังคับนี้ได้จดทะเบียนและประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ก็ย่อมถือว่าเป็นอันรู้แก่บุคคลทั้งปวง

ถ้าสมมติว่าได้มีการโอนหุ้ชนิดระบุชื่อโดยฝ่าฝืนข้อบังคับของบริษัทแต่ไม่เกิดความเสียหายแต่อย่างใดและบริษัทก็ได้จดทะเบียนผู้ถือหุ้นใหม่ให้ ดังนี้ถือเสมือนว่า บริษัทนั้นยอมสละสิทธิในการที่จะบังคับไปตามสัญญา ก็ถือว่าผู้รับโอนนั้นได้ไปซึ่งสิทธิในหุ้ นั้นแล้ว และตามมาตรา 1129 นี้ ข้อบังคับนั้นจะต้องออกโดยมติของที่ประชุมผู้ถือหุ้นเท่านั้น กรรมการของ

บริษัทจะออกข้อบังคับในเรื่องการโอนหุ้นไม่ได้ ดังนั้นถ้ากรรมการของบริษัทได้ออกข้อบังคับขึ้นมาเองในเรื่องการโอนหุ้น ข้อบังคับนั้นก็ไม่ถูกต้อง ผู้ถือหุ้นไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม

การโอนหุ้นชนิดระบุชื่อลงในใบหุ้น จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 1129 วรรค 2 ดังต่อไปนี้ คือ

- (1) ต้องทำเป็นหนังสือ
- (2) ลงลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน
- (3) มีพยานหนึ่งคนเป็นอย่างน้อยลงชื่อรับรองลายมือชื่อนั้น ๆ
- (4) ในตราสารการโอนนั้น ต้องแสดงหมายเลขของหุ้นซึ่งโอนกันนั้นด้วย
ถ้าไม่ทำตามแบบนี้แล้ว การโอนนั้นเป็นโมฆะ ผู้โอนยังไม่ขาดไปซึ่งสิทธิในหุ้น และผู้รับโอนก็ไม่ได้รับมาซึ่งสิทธิในหุ้นนั้น
- (5) ต้องไปขอจดทะเบียนการโอนทั้งชื่อและที่อยู่ของผู้รับโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัทด้วย จึงจะใช้ยื่นบริษัทหรือบุคคลภายนอกได้

การโอนหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 1135 กล่าวคือ หุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้นย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่งมอบใบหุ้นแก่กัน เมื่อผู้รับโอนได้รับโอนไว้โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก็เข้าเป็นหุ้นถือหุ้นแทนผู้โอนทันที โดยผู้โอนและผู้รับโอนไม่ต้องรับผิดชอบในเรื่องการชำระค่าหุ้นอย่างเช่นหุ้นชนิดระบุชื่อ เพราะหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือนั้น จะออกได้ก็แต่เมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตไว้ และจะออกให้ได้ก็แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ชำระค่าหุ้นเต็มมูลค่าแล้วเท่านั้น

ข้อสังเกต

1. ถ้าบริษัทมีข้อบังคับห้ามโอนหุ้นทุกชนิด ผู้ถือหุ้นจะโอนได้หรือไม่ ก็ต้องพิจารณาดูว่า ถ้าเป็นหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือแล้ว ย่อมโอนกันได้เพราะหุ้นที่ออกให้แก่ผู้ถือนั้นย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่งมอบใบหุ้นแก่กัน ไม่ต้องมีการสลักหลัง หรือทำเป็นหนังสือผู้รับโอนเป็นผู้ทรงใบหุ้นทันทีที่ได้รับมอบใบหุ้น แต่ถ้าเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อแล้วย่อมโอนกันไม่ได้

2. แม้ว่าการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อจะมีได้ทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายบัญญัติบังคับไว้ ถ้าผู้รับโอนได้ครอบครองหุ้นบริษัทนั้นอย่างเป็นทางการเป็นเจ้าของติดต่อกันเป็นเวลาตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ผู้รับโอนก็จะได้กรรมสิทธิ์ในหุ้นนั้นตามหลักกฎหมายเรื่องการครอบครองปรปักษ์ (ดูมาตรา 1382)

กรณีที่บริษัทไม่รับจดทะเบียนการโอน

มาตรา 1130 บัญญัติว่า “หุ้นใดเงินที่เรียกค่าหุ้นยังค้างชำระอยู่หุ้นนั้นบริษัทจะไม่ยอมรับจดทะเบียนให้โอนก็ได้”

มาตรา 1131 บัญญัติว่า “ในระหว่างสิบสี่วันก่อนการประชุมใหญ่สามัญบริษัทจะปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นเสียก็ได้”

ตามบทบัญญัติดังกล่าวจะเห็นว่า บริษัทมีสิทธิไม่รับจดทะเบียนการโอนหุ้นในกรณีต่อไปนี้ คือ

1. เมื่อเงินที่เรียกค่าหุ้นของผู้ถือหุ้นคนใดยังคงค้างชำระอยู่ บริษัทมีสิทธิไม่รับจดทะเบียนการโอนหุ้น แต่ก็มีได้หมายความว่า การโอนหุ้นนั้นจะเป็นโมฆะการโอนนั้นเมื่อได้ทำถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว การโอนก็ใช้ได้ระหว่างผู้โอนและผู้รับโอน ถ้าวันใดเมื่อบริษัทยอมรับจดทะเบียนให้ โดยได้ทำความตกลงกับบริษัท จะเป็นโดยการใช้เงินค่าหุ้นครบถ้วนแล้ว การโอนหุ้นนั้นก็สมบูรณ์ใช้ยันบริษัทหรือบุคคลภายนอกได้

2. ในระหว่าง 14 วัน ก่อนการประชุมใหญ่สามัญ บริษัทจะปิดทะเบียนพักการโอนหุ้นชั่วคราว ทั้งนี้ ก็เพราะบริษัทต้องส่งคำบอกกล่าวการประชุมใหญ่ไปยังบรรดาผู้ถือหุ้นทุกคนที่ปรากฏอยู่ในทะเบียนของบริษัท (ตามมาตรา 1175) ถ้ายอมให้มีการจดทะเบียนการโอนหุ้นก็จะทำให้ยุ่งยาก เพราะผู้รับโอนหุ้นอาจจะเข้าประชุมไม่ทันหรือผู้รับโอนหุ้นก็จะอ้างได้ว่าไม่ได้รับหนังสือเชิญประชุม เพื่อตัดปัญหาอันจะเกิดขึ้น กฎหมายจึงบัญญัติให้บริษัทปิดสมุดทะเบียนพักการโอนหุ้นไว้ชั่วคราว เมื่อการประชุมใหญ่เสร็จสิ้นแล้ว บริษัทก็ต้องจดทะเบียนการโอนให้เขา

การได้หุ้นโดยผลของกฎหมาย

มาตรา 1132 บัญญัติว่า “ในเหตุบางอย่างเช่นผู้ถือหุ้นตายก็ดี หรือล้มละลายก็ดี อันเป็นเหตุให้บุคคลอื่นเป็นผู้มีสิทธิจะได้หุ้นขึ้นนั้น หากว่าบุคคลนั้นมาใบหุ้นมาเวนคืน เมื่อเป็นวิสัยจะทำได้ ทั้งได้นำหลักฐานอันสมควรมาแสดงด้วยแล้ว ก็ให้บริษัทรับบุคคลนั้นลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้นสืบไป”

ตามมาตรา 1132 เป็นการที่ผู้อื่นได้หุ้นโดยผลของกฎหมาย คือ ในกรณีที่ผู้ถือหุ้นตายหุ้นย่อมเป็นมรดกตกแก่ทายาท ตามมาตรา 1599 หรือในกรณีที่ผู้ถือหุ้นเป็นบุคคลล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ย่อมเข้ามาจัดการทรัพย์สินของผู้ล้มละลาย เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์อาจเข้ามาถือหุ้นแทนชั่วคราวก่อนจัดการขาย ตามพระราชบัญญัติล้มละลายมาตรา 22 และมาตรา 61

ในมาตรา 1132 นี้ กฎหมายใช้ถ้อยคำว่า “ในเหตุบางอย่าง” ดังนั้นย่อมแสดงว่า นอกจากผู้ถือหุ้นตายหรือตกเป็นคนล้มละลายก็ยังมีเหตุอื่น ๆ อีกเช่น ผู้มีสิทธิได้หุ้นตามคำสั่งศาลหรือของอนุญาโตตุลาการ เป็นต้น

ในกรณีเหล่านี้ผู้มีสิทธิได้หุ้นเหล่านั้นต้องเอาใบหุ้นมาคืนบริษัทก่อน (ถ้าอยู่ในวิสัยที่จะทำได้) พร้อมกับแสดงหลักฐานสิทธิของตน เช่นมีคำสั่งศาลให้เป็นผู้จัดการมรดก หรือมี

คำพิพากษาของศาลว่าเป็นทายาทมีสิทธิรับมรดกของผู้ตาย หรือมีใบมรณะบัตร เป็นต้น ที่ว่าให้เอาใบหุ้นมาเวนคืนบริษัทก่อนถ้าอยู่ในวิสัยที่ทำได้ ก็เพื่อบริษัทจะได้เอาใบหุ้นให้ใหม่ และบริษัทก็จะได้ทำลายหรือเพิกถอนใบหุ้นเดิมนั้นเสีย แต่ถ้าไม่อยู่ในวิสัยที่จะทำได้ ก็ไม่ต้องนำมา เช่น ใบหุ้นหายไปไม่ทราบว่าจะอยู่ที่ใดไม่สามารถนำมาคืนได้ ก็ไม่ต้องนำมาคืน เพราะกฎหมายไม่ได้บังคับเด็ดขาดว่าจะต้องนำมาคืน เมื่อบริษัทเห็นว่าบุคคลนั้นมีสิทธิในหุ้นและได้ออกใบหุ้นใหม่ให้แล้ว ก็ต้องมีการลงทะเบียนแก้ไขชื่อผู้ถือหุ้นนั้นด้วย

ผลของการโอนหุ้น

การโอนหุ้นนั้น เมื่อได้ทำถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ผู้รับโอนก็ย่อมเข้ามาเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทแทนผู้โอน ผู้รับโอนย่อมรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่บริษัท บริษัทหมดสิทธิเรียกร้องเงินค่าหุ้นจากผู้โอน (คำพิพากษาฎีกาที่ 1590/2503)

จากคำพิพากษาฎีกาที่ 1590/2503 นี้ย่อมแสดงว่า เมื่อมีการโอนหุ้น โดยถูกต้องตามกฎหมายแล้ว และได้มีการจดทะเบียนการโอนตามมาตรา 1129 วรรค 3 แล้ว ผู้รับโอนย่อมได้รับสิทธิของผู้โอน เช่น มีสิทธิเข้าประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้น มีสิทธิได้รับเงินปันผล เป็นต้น และผู้รับโอนก็ต้องมีหน้าที่ส่งเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระต่อบริษัท บริษัทหมดสิทธิเรียกร้องเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระจากผู้โอน

ถึงแม้ว่าผู้โอนหุ้นที่ยังส่งค่าหุ้นไม่ครบจะไม่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัทก็ตาม แต่ก็ยังต้องรับผิดชอบต่อเจ้าหนี้ของบริษัทเฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการโอนหุ้น ดัง มาตรา 1133 บัญญัติว่า “หุ้นซึ่งโอนกันนั้น ถ้าเป็นหุ้นอันยังมีได้ส่งเงินใช้เต็มจำนวนค่าหุ้นท่านว่าผู้โอนยังคงต้องรับผิดชอบจำนวนเงินที่ยังมีได้ส่งใช้ให้ครบถ้วนนั้น แต่ว่า

(1) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้อันหนึ่งอันใดของบริษัทซึ่งได้ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังโอน

(2) ผู้โอนไม่ต้องรับผิดชอบออกส่วนใช้หนี้ เว้นแต่ความปรากฏขึ้นแก่ศาลว่าบรรดาผู้ที่ยังถือหุ้นของบริษัทอยู่นั้นไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้อันเขาจะพึงต้องออกใช้นั้นได้

ในข้อความรับผิดชอบเช่นว่ามานั้น ท่านห้ามมิให้ฟ้องผู้โอนเมื่อพ้นสองปีนับแต่ได้จดทะเบียนการโอนนั้นลงในทะเบียนผู้ถือหุ้น”

เหตุผลที่มาตรา 1133 บัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ เพื่อเป็นการป้องกันมิให้ผู้ถือหุ้นโอนหุ้นเพื่อหนีความรับผิดชอบในเงินค่าหุ้นที่ยังชำระไม่ครบ อันจะทำให้เจ้าหนี้ของบริษัทเสียเปรียบเมื่อผู้รับโอนอยู่ในฐานะที่ไม่สามารถชำระเงินค่าหุ้นได้ เช่น นายเอกมีหุ้นอยู่ 10,000 หุ้น มูลค่าหุ้นละ 100 บาท ได้ชำระค่าหุ้นไปแล้ว 25% ต่อมาเห็นว่าบริษัทมีหนี้สินมาก การดำเนินงานของบริษัทก็ขาดทุนตลอดมา จึงได้โอนหุ้นของตนทั้งหมดให้นายโท ดังนั้นถ้านายโทไม่สามารถชำระเงินค่าหุ้นที่ค้างอยู่ได้ เจ้าหนี้ของบริษัทก็เรียกเอาจากนายเอก

ได้ (เฉพาะหนี้ที่เกิดขึ้นก่อนการโอนหุ้น) ถ้าไม่บัญญัติมาตรา 1133 ขึ้นมา เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถเรียกเงินค่าหุ้นที่ค้างชำระจากนายเอกได้เจ้าหนี้เขาก็เสียเปรียบ

สรุป การที่ผู้โอนหุ้นไปจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 1133 นี้ ต้องปรากฏว่า

1. หุ้นที่โอนไปนั้นยังชำระค่าหุ้นไม่ครบ
2. หนี้ของบริษัทได้ก่อให้เกิดขึ้นก่อนการโอนหุ้น

โปรดสังเกตว่าผู้โอนจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ถือเอาการก่อหนี้เป็นสำคัญมิใช่หนี้ถึงกำหนด ถ้าหนี้ได้เกิดขึ้นก่อนการโอนหุ้น แม้หนี้นั้นจะถึงกำหนดชำระหลังการโอนหุ้น ผู้โอนก็ยังคงรับผิดชอบอยู่ การโอนนั้นก็ต้องถือเอาการจดทะเบียนการโอนลงในทะเบียนเป็นหลัก ตามมาตรา 1129 วรรค 3

3. ผู้ที่ยังถือหุ้นอยู่ทั้งหลายไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้ได้จนครบ
4. ความรับผิดชอบของผู้โอนหุ้น คงมีเพียงจำนวนค่าหุ้นที่ยังส่งใช้ไม่ครบถ้วนเท่านั้น
5. ความรับผิดชอบมีอายุความ 2 ปี นับจากวันจดทะเบียนการโอน
6. บริษัทไม่มีสินทรัพย์พอชำระหนี้ได้

การใช้สิทธิของเจ้าหนี้ตามมาตรา 1133 นี้ ต้องถือว่าเจ้าหนี้เรียกร้องโดยใช้สิทธิของตนเอง มิใช่เรียกร้องในนามของบริษัทจำกัด เพราะบริษัทไม่มีสิทธิเรียกร้อง (คำพิพากษาฎีกาที่ 1590/2503) แต่ศาลจะบังคับให้ผู้โอนหุ้นรับผิดชอบก็ต่อเมื่อเจ้าหนี้พิสูจน์ได้ว่า ผู้ถือหุ้นในปัจจุบันทั้งหมดไม่สามารถออกส่วนใช้หนี้ได้

มาตรา 1134 บัญญัติว่า “ใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือหุ้นนั้น จะออกได้ก็แต่เมื่อมีข้อบังคับของบริษัทอนุญาตไว้ และจะออกให้ได้แต่เฉพาะเพื่อหุ้นซึ่งได้ใช้เต็มค่าแล้วในกรณีเช่นว่านี้ ผู้ทรงใบหุ้นชนิดระบุชื่อย่อมมีสิทธิจะได้รับใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือเมื่อเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อนั้นให้ชัดเจนเสีย”

ได้กล่าวมาแล้วว่าใบหุ้นนั้นมี 2 ชนิด คือใบหุ้นชนิดระบุชื่อ และใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ การที่บริษัทจะออกใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือได้ก็ต่อเมื่อมีข้อบังคับของบริษัทที่อนุญาตไว้ และต้องเป็นหุ้นที่ได้ส่งเงินครบมูลค่าแล้ว ใบหุ้นชนิดที่ออกให้กับผู้ถือนี้จะไม่ปรากฏชื่อผู้ถือหุ้นในสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นของบริษัท ดังนั้นผู้มีใบหุ้นชนิดนี้จึงต้องระมัดระวังมิให้เกิดการสูญหาย เพราะผู้ทรงใบหุ้นไว้โดยสุจริตย่อมมีสิทธิดีกว่าดังนั้นใบหุ้นชนิดนี้จึงมีประโยชน์ในทางการค้าอย่างมาก กล่าวคือมีการนำไปจำนำก็ได้หรือนำไปประกันหนี้ก็ได้

ผู้ทรงใบหุ้นชนิดระบุชื่อเมื่อได้ชำระเงินค่าหุ้นครบถ้วนแล้ว ก็มีสิทธิขอรับใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือได้ โดยการเวนคืนใบหุ้นชนิดระบุชื่อนั้นให้แก่บริษัท และบริษัทได้ชัดเจนใบหุ้นนั้นเสีย

การออกใบหุ้นฝาฝืนต่อบทบัญญัติมาตรา 1134 นี้ กรรมการทุกคนมีความผิดตามพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัดบริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิฯ มาตรา 9 ซึ่งบัญญัติว่า “บริษัทจำกัดใด ออกใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือ โดยฝ่าฝืนมาตรา 1134 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์... ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

มาตรา 1135 บัญญัติว่า “หุ้นชนิดที่มีใบหุ้นออกให้แก่ผู้ถือ นั้น ย่อมโอนกันได้เพียงด้วยส่งมอบใบหุ้นแก่กัน”

วิธีโอนหุ้นผู้ถือนั้นทำได้โดยส่งมอบใบหุ้นแก่กัน ไม่ต้องมีการสลักหลังไม่ต้องทำเป็นหนังสือ ผู้รับโอนเป็นผู้ทรงใบหุ้นทันทีที่ได้รับมอบใบหุ้น การเก็บใบหุ้นชนิดนี้จึงต้องระมัดระวังให้ดี ถ้าหากว่าใบหุ้นชนิดนี้หายไป ผู้ทรงใบหุ้นไว้โดยสุจริตย่อมมีสิทธิดีกว่า

การโอนหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ นั้น บริษัทจะออกข้อกำหนดห้ามโอนไม่ได้หรือจะขอพักการโอนหุ้นไม่ได้ ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งต่างกับการโอนหุ้นชนิดระบุชื่อ

มาตรา 1136 บัญญัติว่า “ผู้ทรงใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือย่อมมีสิทธิจะมาขอเปลี่ยนเอาใบหุ้นชนิดระบุชื่อได้ เมื่อเวนคืนใบหุ้นฉบับออกให้แก่ผู้ถือ นั้นให้ชำรุดเสีย”

ผู้ทรงใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ นั้น ถ้าเกรงว่าใบหุ้นของตนจะหายหรือจะเป็นด้วยเหตุผลใดก็ตามถ้ามีความต้องการให้บริษัทระบุนามของตนลงในใบหุ้นผู้ทรงใบหุ้นชนิดนั้นก็ มีสิทธิที่จะมาขอให้บริษัทออกหุ้นชนิดระบุชื่อได้ โดยนำใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ นั้นให้บริษัทชำรุดเสีย

เป็นหน้าที่ของบริษัทที่จะต้องออกใบหุ้นชนิดใดชนิดหนึ่งให้แก่ผู้ถือหุ้นตามความต้องการของผู้ถือหุ้น ถ้าผู้ทรงใบหุ้นมาขอเปลี่ยนจากชนิดหนึ่งเป็นอีกชนิดหนึ่ง บริษัทจำเป็นต้องปฏิบัติตาม เว้นแต่จะได้มีข้อบังคับกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น

มาตรา 1137 บัญญัติว่า “ถ้าข้อบังคับของบริษัทที่กำหนดไว้เป็นองค์คุณอันหนึ่งสำหรับผู้จะเป็นกรรมการ ว่าจำเป็นต้องเป็นผู้ถือหุ้นเป็นจำนวนเท่าหนึ่งเท่าใดไซ้ หุ้นเช่นนี้ท่านว่าต้องเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อ”

มาตรานี้เป็นการแสดงคุณสมบัติของผู้ที่จะมาเป็นกรรมการตามข้อบังคับของบริษัทที่กำหนดไว้ ซึ่งโดยมากบริษัทจะออกข้อบังคับกำหนดคุณสมบัติของกรรมการไว้เสมอว่า จะต้องเป็นผู้ถือหุ้นของบริษัทเป็นจำนวนไม่น้อยกว่าเท่านั้นเท่านี้หุ้น จึงจะมีสิทธิรับเลือกเป็นกรรมการได้ ถ้าสมมติว่าบริษัทได้ออกข้อบังคับกำหนดคุณสมบัติของผู้ที่เป็นกรรมการไว้ว่าจะต้องถือหุ้นเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 100 หุ้น ดังนี้หุ้นที่กรรมการผู้นั้นถือจะต้องเป็นหุ้นชนิดระบุชื่อ ถ้าผู้ถือหุ้นคนใดที่ต้องการรับเลือกเป็นกรรมการถ้าเขาถือหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ เขาผู้นั้นก็จะต้องขอเปลี่ยนใบหุ้นใหม่ให้เป็นหุ้นชนิดระบุชื่อ

การที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะ หุ้นระบุชื่อนั้นมีลักษณะแน่นอนและสามารถ

ตรวจตราดูได้ว่า เขามีหุ้นอยู่จริงตามจำนวนที่ข้อบังคับกำหนดไว้หรือไม่ถ้าไม่กำหนดไว้ผู้
ต้องการเป็นกรรมการแต่มีหุ้นไม่ครบจำนวนตามที่ข้อบังคับของบริษัทกำหนดไว้ก็อาจ
ขอยืมใบหุ้นชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือของบุคคลอื่นมาแสดงแก่บริษัทได้ เป็นเหตุให้ข้อบังคับ
ของบริษัทไร้ผล และเหตุผลอีกประการหนึ่งก็คือ ก็เพื่อจะให้บริษัทได้ตรวจตราดูได้ว่า
ในขณะนี้กรรมการผู้ใดมีหุ้นอยู่ครบจำนวนตามข้อบังคับหรือไม่ ถ้ามีไม่ครบก็ต้องขาด
ออกจากตำแหน่งกรรมการทันที

มาตรา 1138 บัญญัติว่า “บริษัทจำกัดต้องมีสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น มีรายการดังต่อไปนี้ คือ

(1) ชื่อและสำนัก กับอาชีพะ ถ้าว่ามี ของผู้ถือหุ้น ข้อแถลงเรื่องหุ้นของผู้ถือหุ้นคน
หนึ่ง ๆ แยกหุ้นออกตามเลขหมายและจำนวนเงินที่ได้ใช้แล้ว หรือที่ได้ตกลงกันให้ถือว่าเป็นอัน
ได้ใช้แล้วในหุ้นของผู้ถือหุ้นคนหนึ่ง ๆ

(2) วันเดือนปีซึ่งได้ลงทะเบียนบุคคลผู้หนึ่ง ๆ เป็นผู้ถือหุ้น

(3) วันเดือนปีซึ่งบุคคลคนใดคนหนึ่งขาดจากเป็นผู้ถือหุ้น

(4) เลขหมายใบหุ้นและวันที่ลงในใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ และเลขหมายของหุ้นซึ่ง
ได้ลงไว้ในใบหุ้นนั้น ๆ

(5) วันที่ได้ขีดฆ่าใบหุ้นชนิดระบุชื่อ หรือชนิดออกให้แก่ผู้ถือ”

ทะเบียนผู้ถือหุ้นเป็นทะเบียนที่สำคัญในบรรดาสมุดทะเบียนทั้งหลาย เพราะทะเบียน
นี้เป็นพยานหลักฐานที่ให้ข้อสันนิษฐานว่า บรรดาผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนนั้นเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ตาม
จำนวนของหุ้นที่ปรากฏในทะเบียน ทะเบียนนี้จำเป็นต้องมีทุกบริษัท และต้องทำคู่กันไปกับ
ทะเบียนใบหุ้น ข้อความตรงกัน กฎหมายบังคับว่าทะเบียนผู้ถือหุ้นต้องมีรายการอย่างน้อย 5
ประการ ดังที่ระบุไว้ในมาตรานี้ ถ้าหากว่าบริษัทจำกัดใดละเลยไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่ง
มาตรานี้แล้ว บริษัทนั้นก็มีความผิดตามมาตรา 10 แห่ง พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยว
กับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิฯ ซึ่งบัญญัติว่า
“บริษัทจำกัดใด ไม่มีสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ
พาณิชย์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองหมื่นบาท”

การจดทะเบียนผู้ถือหุ้นจำเป็นจะต้องทำด้วยความระมัดระวังเพราะเมื่อได้ปฏิบัติ
การไปตามหน้าที่นั้นแล้ว การที่จะมาแก้ไขทีหลังโดยลำพังใจของบริษัทเองนั้นย่อมทำไม่ได้
และบรรดากรรมการทั้งหลายจำเป็นต้องรับผิดชอบร่วมกันตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1168 ในเมื่อเกิด
ความเสียหายประการหนึ่งประการใด

รายการที่ปรากฏในทะเบียนผู้ถือหุ้นตาม (1) นั้น คือชื่อและสำนักงานกับอาชีพะ
(อาชีพ) ถ้าหากมีของผู้ถือหุ้น กับมีข้อแถลงเรื่องหุ้นของผู้ถือหุ้นคนหนึ่ง ๆ แยกออกตามเลข
หมายของหุ้น และจำนวนเงินที่ได้ใช้แล้ว หรือที่ได้ตกลงกันให้ถือว่าเป็นอันได้ใช้แล้วในหุ้นของ

ผู้ถือคนหนึ่ง ๆ นั้น

(2) **วันเดือนปี** ซึ่งได้ลงทะเบียนบุคคลหนึ่ง ๆ เป็นผู้ถือหุ้น คือวันเดือนปี ซึ่งเขาได้ลงทะเบียนเป็นผู้ถือหุ้น หรือได้รับโอนหุ้นมา หรือปรากฏว่ามีสิทธิอันแท้จริงในหุ้นนั้น โดยเหตุรับมรดกหรือตามคำสั่งศาล

(3) **วันเดือนปี** ซึ่งบุคคลใดบุคคลหนึ่งขาดจากการเป็นผู้ถือหุ้นโดยได้โอนหุ้นนั้นเสีย หรือถูกศาลพิพากษาว่าไม่มีสิทธิในหุ้นนั้น หรือตาย หรือล้มละลาย

การที่ต้องจดวันเดือนปีของการได้มาหรือเสียไปของหุ้นนั้น ก็เพราะจะได้รู้ถึงกำหนดวันที่ผู้ถือหุ้นจะต้องรับใช้หนี้หรือผูกพันอยู่กับบริษัท เช่น ผู้โอนหุ้นระบุชื่อที่ยังส่งเงินค่าหุ้นยังไม่ครบ จะต้องรับผิดชอบในหนี้ของบริษัทที่เกิดขึ้นก่อนการโอนหุ้นตามมาตรา 1133

(4) **เลขหมายใบหุ้น** และวันที่ลงในใบหุ้นชนิดออกให้แก่ผู้ถือ และเลขหมายของหุ้น ซึ่งได้ลงไว้ในใบหุ้นนั้น ๆ

เลขหมายใบหุ้นและเลขหมายหุ้นนั้นไม่ตรงกันเสมอไป เพราะใบหุ้นใบหนึ่งอาจจะออกให้เพื่อหุ้นหลาย ๆ หุ้นก็ได้ ดังนั้นในสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นจึงต้องปรากฏเลขหมายให้แน่ชัดทั้งเลขหมายใบหุ้นและเลขหมายของหุ้นด้วย

(5) วันที่ได้ขีดฆ่าใบหุ้นชนิดระบุชื่อ หรือชนิดออกให้แก่ผู้ถือ ก็ต้องปรากฏในสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นด้วย เพราะการเปลี่ยนชนิดของใบหุ้นจากชนิดหนึ่งไปยังอีกชนิดหนึ่งนั้น มีความสำคัญในการที่บริษัทจะได้ทราบว่าใบหุ้นเลขหมายหนึ่ง ๆ นั้นมีประวัติมาอย่างไร และการโอนครั้งหนึ่ง ๆ ได้ทำในระหว่างวันที่ใบหุ้นนั้นเป็นชนิดระบุชื่อหรือชนิดที่ออกให้แก่ผู้ถือ

นอกจากการการตั้งได้กล่าวมาแล้วนั้น มีบางบริษัททำสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นแตกต่างไปกว่าที่กฎหมายกำหนด โดยเพิ่มรายการบางอันขึ้นบ้าง ดังนี้เพื่อความสะดวกของบริษัท ไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมาย ทั้งในส่วนแพ่งและส่วนอาญา¹

มาตรา 1139 บัญญัติว่า "สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นเริ่มแต่วันจดทะเบียนบริษัทนั้น ให้รักษาไว้ ณ สำนักงานของบริษัทแห่งที่ได้บอกทะเบียนไว้ สมุดทะเบียนนี้ให้เปิดให้แก่ผู้ถือหุ้นทั้งหลายดูได้ในระหว่างเวลาทำการโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด แต่กรรมการจะจำกัดเวลาลงไว้ได้อย่างไรพอสมควรก็ได้ หากไม่น้อยกว่าวันละสองชั่วโมง

ให้เป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ที่ยังคงเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ทั้งหมดในเวลาประชุม และรายชื่อผู้ที่ขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นจำเดิมแต่วันประชุมสามัญครั้งที่แล้วมานั้นไปยังนายทะเบียนอย่างน้อยปีละครั้ง และมีให้ช้ากว่าวันที่สืบสืบนับแต่การประชุมสามัญ บัญชีรายชื่อนี้ให้มีรายการบรรดาที่ระบุไว้ในมาตราก่อนนั้นทุกประการ"

---

¹เรื่องเดียวกัน , หน้า 356

(1) มาตรา 1139 นี้ บังคับให้บริษัทเริ่มจดทะเบียนผู้ถือหุ้นตั้งแต่วันที่ได้จดทะเบียนบริษัท โดยถือเอาวันนั้นเป็นวันสำคัญไม่ว่าผู้ถือหุ้นจะได้เริ่มจองหุ้นมาตั้งแต่เมื่อใดก็ตาม ในครั้งแรกเมื่อเวลาจองหุ้นอาจมีบัญชีผู้ถือหุ้นสำรองไว้ก็ได้ แต่ว่าวันใดบริษัทได้จดทะเบียนแล้ว ผู้ถือหุ้นที่ปรากฏในทะเบียนนั้น ก็เป็นหลักฐานยืนยันบริษัทและบุคคลภายนอกได้

(2) สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นต้องเก็บรักษาไว้ ณ สำนักงานบริษัทแห่งที่บอกทะเบียนไว้ และต้องถือว่าเป็นข้อสำคัญที่ต้องรักษาไว้ให้เรียบร้อยถูกต้องตรงกับความจริงเสมอ

(3) สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้น บริษัทต้องเปิดเผยให้บรรดาผู้ถือหุ้นทั้งหลายดูได้ในระหว่างเวลาทำการโดยไม่เรียกค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใด หรือกรรมการจะกำหนดเวลาลงให้พอสมควรก็ได้ ซึ่งต้องไม่น้อยกว่าวันละ 2 ชั่วโมง เป็นต้นว่า กรรมการกำหนดเวลาไว้ว่าผู้ถือหุ้นทั้งหลายมีสิทธิจะดูทะเบียนผู้ถือหุ้นได้ระหว่างเวลา 10.00 น. ถึง 12.00 น.

วิธีการจดชื่อผู้ถือหุ้นลงทะเบียนผู้ถือหุ้นนั้น อาจจะเรียงกันตามวันก่อนหลังของผู้ถือหุ้นที่ได้เสนอจองหุ้นก็ได้ หรือจะเรียงตามตัวอักษรชื่อของผู้ถือหุ้นก็ได้แล้วแต่ถนัด และในการที่ผู้ถือหุ้นจะขอดูสมุดทะเบียนนั้นบริษัทจะคิดมูลค่าไม่ได้ แต่สำหรับบุคคลภายนอกที่จะขอดูนั้นบริษัทก็อาจเรียกค่าธรรมเนียมได้

ในมาตรา 1139 วรรคแรกนี้ไม่ได้ระบุว่า ถ้าบุคคลภายนอกต้องการจะขอคัดสำเนารายการตอนหนึ่งตอนใดในสมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นบริษัทจะต้องยอมให้คัดหรือไม่ นักกฎหมายท่านหนึ่ง² มีความเห็นว่า ในทางปฏิบัติแล้ว บริษัทยอมให้คัดเสมอ เพราะสำเนาผู้ถือหุ้นในทะเบียนยอมเป็นหลักฐานอันหนึ่ง ซึ่งทางการค้าขายเชื่อถือ เมื่อคัดสำเนาแล้วเจ้าหน้าที่ของบริษัทคือเลขานุการหรือกรรมการ ก็ควรจะรับรองว่าเป็นสำเนาอันถูกต้อง ส่วนการจะเก็บค่าธรรมเนียมอย่างหนึ่งอย่างใดนั้น แล้วแต่สภากรรมการจะกำหนดไว้

ในวรรค 2 ของมาตรา 1139 นั้น กรรมการมีหน้าที่จะต้องส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ที่ยังเป็นผู้ถือหุ้นอยู่ทั้งหมดในเวลาประชุม และรายชื่อผู้ที่ขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นจำเดิมแต่วันประชุมสามัญครั้งที่แล้วมานั้นไปยังนายทะเบียนอย่างน้อยปีละครั้ง และมีให้ช้ากว่าวันที่ 14 นับแต่การประชุมสามัญ และบัญชีรายชื่อที่ส่งไปยังนายทะเบียนนั้น ต้องมีรายการบรรดาที่ระบุไว้ในมาตรา 1138 ด้วย

ถ้ากรรมการไม่ปฏิบัติตามมาตรา 1139 วรรค 2 ย่อมมีความผิดตามมาตรา 26 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ ซึ่งได้บัญญัติว่า 'กรรมการใดของบริษัทจำกัดไม่ส่งสำเนาบัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นและผู้ที่ยขาดจากเป็นผู้ถือหุ้นตามมาตรา 1139 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท'

มาตรา 1140 บัญญัติว่า “ผู้ถือหุ้นชอบที่จะเรียกให้ส่งมอบสำเนาทะเบียนชื่อนั้น หรือแต่ตอนหนึ่งตอนใดแก่ตนได้ เมื่อเสียค่าสำเนาไม่เกินหน้าละห้าบาท

ในมาตรา 1140 นี้ ผู้ถือหุ้นชอบที่จะเรียกร้องให้บริษัทส่งมอบสำเนาทะเบียนชื่อนั้น หรือแต่ตอนหนึ่งตอนใดแก่ตนได้ โดยเสียค่าสำเนาไม่เกินหน้าละห้าบาท

มาตรา 1141 บัญญัติว่า “สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นนั้น ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็น พยานหลักฐานอันถูกต้อง ในข้อกระทงความบรรดาที่กฎหมายบังคับหรือให้อำนาจให้เอาลง ในทะเบียนนั้น”

ตามมาตรานี้สมุดทะเบียนผู้ถือหุ้นนั้นกฎหมายให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นพยานหลักฐานอันถูกต้องในข้อกระทงความบรรดาที่กฎหมายบังคับหรือให้อำนาจให้เอาลง ในทะเบียนนั้น (ดูตามมาตรา 1138) แต่ทั้งนี้ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐานเท่านั้น จึงอาจมีการสืบหักล้างหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ เช่นว่า มีการทำนิติกรรมอำพรางโอนหุ้นให้แก่กัน แต่ความจริงมิได้โอน หรือว่าการโอนหุ้นทำไม่ถูกต้องตามกฎหมาย แต่บริษัทพลั้งเผลอจดทะเบียนการโอนลงไป เมื่อผู้โอนอ้างว่าเป็นโมฆะผู้โอนก็มีสิทธิในการนำสืบหักล้างในศาล และมีการแก้ไขทะเบียนผู้ถือหุ้นได้

มาตรา 1142 บัญญัติว่า “ถ้าบริษัทได้ออกหุ้นบุริมสิทธิไปแล้ว ได้กำหนดไว้ว่าบุริม สิทธิจะมีแก่หุ้นนั้น ๆ เป็นอย่างไร ท่านห้ามมิให้แก้ไขอีกเลย”

หุ้นบุริมสิทธิ คือหุ้นที่ผู้ถือหุ้นมีสิทธิพิเศษกว่าผู้ถือหุ้นธรรมดาเกี่ยวกับการได้รับเงินปันผล หรือได้รับเงินค่าหุ้นคืนเมื่อเลิกบริษัท หุ้นบุริมสิทธิอาจแบ่งออกเป็นหลายชนิดมี สิทธิแตกต่างกันออกไปอีกก็ได้ (ดูเรื่องหุ้นบุริมสิทธิตาม มาตรา 1108 (4)) สิทธิของผู้ ถือหุ้นประเภทนี้จะมียกน้อยเพียงใดก็ได้แต่จะได้กำหนดไว้ในหนังสือชั้วตามมาตรา 1103 (ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 9) พ.ศ. 2521 มาตรา 6 ให้ยกเลิกมาตรา 1103 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์) และเมื่อได้กำหนดสภาพของหุ้นชนิดนี้ว่ามีสถานใด เพียงใดแล้ว ก็จะไม่แก้ไขไม่ได้ เช่น กำหนดให้ได้รับเงินปันผลร้อยละ 10 แต่มาบริษัทเห็นว่าจ่ายเงินปันผลมากไป ก็จะ ขอแก้ไขให้จ่ายเงินปันผลร้อยละ 5 ไม่ได้ เพราะมาตรา 1142 บัญญัติห้ามไว้ชัดเจน

มาตรา 1143 บัญญัติว่า “ห้ามมิให้บริษัทจำกัดเป็นเจ้าของถือหุ้นของตนเอง หรือรับ จำนำหุ้นของตนเอง”

เหตุที่กฎหมายบัญญัติห้ามไว้เช่นนี้ก็เพราะว่า ถ้าบริษัทเป็นเจ้าของหุ้นของตนเองแล้ว ก็มีผลทำให้ทุนของบริษัทลดน้อยลงไปในตัวโดยบริษัทจะต้องเอาเงินของบริษัทเองมาซื้อหุ้น ของบริษัท จึงทำให้หลักประกันต่อบุคคลภายนอกนั้นลดน้อยลงไป

เช่นเดียวกับการรับจำหน่ายหุ้นของตนเองก็ทำให้หลักประกันลดน้อยลงไป เพราะถ้าผู้จำหน่ายไม่ไถ่ถอนหุ้น หุ้นดังกล่าวก็ต้องตกมาเป็นของบริษัทซึ่งก็มีผลเสมือนบริษัทถือหุ้นของตนเอง

การฝ่าฝืนมาตรา 1143 บริษัทมีความผิดตามพระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคมและมูลนิธิ มาตรา 12 มีโทษปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท กรรมการก็มีความผิด ตามมาตรา 25 อาจถูกปรับไม่เกินหมื่นบาท